

ISTORIJS ŠALTINIŲ TYRIMAI

5

LIETUVOS ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIAUS UNIVERSITETAS

ISTORIJOS ŠALTINIŲ TYRIMAI

Sudarė

Artūras Dubonis

5

LII
LIETUVOS
ISTORIJOS INSTITUTAS

VILNIUS 2014

Knygos leidybą finansavo

LIETUVOS MOKSLO TARYBA
NACIONALINĖ LITUANISTIKOS PLĖTROS 2009–2015 METŲ PROGRAMA
(Projekto finansavimo sutartis Nr. LIT-8-22)

Redaktorių kolegija:

Darius Antanavičius
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Darius Baronas
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Zenonas Butkus
(*Vilniaus universitetas*)

Artūras Dubonis (pirmininkas)
(*Lietuvos istorijos institutas*)

Mathias Niendorf
(*Kylio universitetas*)

Rimvydas Petrauskas
(*Vilniaus universitetas*)

Irena Valikonytė
(*Vilniaus universitetas*)

Visi leidinio straipsniai recenzuoti dviejų mokslininkų

TURINYS

Artūras Dubonis

Pratarmė	9
----------------	---

Straipsniai

Tomas Čelkis

Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės ir Vokiečių ordino sienų samprata ir delimitaciniai procesai XIII–XVI a.	11
---	----

Conception of the Frontier between The Grand Duchy of Lithuania and The Teutonic Order and Delimitation Processes in The 13th–16th Centuries.

<i>Summary</i>	40
----------------------	----

Mindaugas Klovas

Privataus dokumento juridinė galia XV–XVI a. pradžioje	43
--	----

Legal Power of a Private Document in The 15th–Early 16th Century. *Summary* ...

Arvydas Maciulevičius

Kodėl 1495 m. iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės buvo išvaryti žydai? Apie žydų išvaymo sąsajas su judaizavimo judėjimu	57
--	----

Why in 1495 Jews were Driven Away from The Grand Duchy of Lithuania?
On The Links of The Eviction of Jews to The Movement of

Judaizing Heresy. <i>Summary</i>	81
--	----

Jonas Drungilas

Pinklės atvykusiai lenkų bajorijai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės teisėje 1447–1588 m.: juridinių suvaržymų ištakos, raida ir funkcionavimas	85
--	----

Traps for The Incoming Polish Nobility in The Law of The Grand Duchy of Lithuania in 1447–1588: Origins, Development and Functioning of Legal

Restrictions. <i>Summary</i>	106
------------------------------------	-----

Darius Antanavičius

- Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės asesorių ir reliacijos teismų nutarimų vykdymas Kauno miesto taryboje XVI a. pabaigoje 107
- Pursuance of Assessors' and Relatio Courts' Rulings in Kaunas City Council in The Late 16th Century. *Summary* 145

Inga Ilarienė

- 1388 m.–XVI a. Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės vyskupijų viešieji notarai 147
- The Corps of Notaries Public in The Grand Duchy of Lithuania in 1388–16th Century. *Summary* 163

Martynas Jakulis

- Vilniaus katedros kapitulos pajamos XVI a. antroje pusėje–XVIII a. pajamų-išlaidų registru duomenimis 171
- Income of Vilnius Cathedral Chapter in The 16th – Late 18th Century Based on The Data of Income-Expenditure Registers. *Summary* 191

Gražina Sviderskytė

- Kodėl JAV netyrė „Lituanicos“ katastrofos? Teisiniai ir politiniai aspektai „Darius & Girch“ byloje 195
- Why the United States of America did not Investigate The Crash of „Lituanica“? Legal and Political Aspects of The “Darius & Girch” File. *Summary* 212

Šaltinių publikacijos*Олег Луцкевич*

- Орденский экземпляр договора о четырехлетнем перемирии и военной помощи между Великим Княжеством Литовским и Тевтонским орденом (31 октября 1382 г.) 215
- The Order's Copy of The Treaty of Four-Year Peace and Military Assistance between The Grand Duchy of Lithuania and The Teutonic Order (31 October 1382). *Summary* 232

Laimontas Karalius

- 1554 metų Balninkų dvaro valakų matavimo registras 233
- Wallach Measurement Register of Balninkai Estate of 1554. *Summary* 265

Diskusija*Elmantas Meilus*

- 1 – 2 = –1? (Atsakymas į Aivo Ragauskio „diskusiją“) 267
- 1 – 2 = –1? (A Reply to Aivas Ragauskas’ “Debate”). *Summary* 278

Ramunė Šmigelskytė-Stukienė

- Aštuonioliktojo amžiaus šaltinių publikavimas Lietuvoje: pasiekimai ir
 problemos 279
- Publication of Sources of the 18th Century in Lithuania: Traditions and
 Challenges. *Summary* 295

Anotacijos. Recenzijos

- 1413 m. Horodlės aktai (dokumentai ir tyrinėjimai) = Akty Horodelskie z 1413 roku (Dokumenty i studia)*, sudarė / pod redakcją J. Kiaupienė ir L. Korczak; parengė / opracowali J. Kiaupienė, L. Korczak, P. Rabiej, E. Rimša ir J. Wroniszewski (serija: *Lietuvos užsienio politikos dokumentai. XIII–XVIII a.*), Vilnius, Kraków: LII leidykla, 2013. – 543 p. – (*Mindaugas Klovas*) 297
- Луцька замкова книга 1560–1561 рр.*, підготували до видання В. М. Мойсієнко, В. В. Поліщук (serija: *Пам’ятки Української мови. Серія актових документів і грамот*), Луцьк, 2013. – 733 с. – (*Darius Vilimas*) 301
- 1812 metų Lietuvos laikinosios vyriausybės komisijos posėdžių protokolai*, parengė V. Pugačiauskas, Vilnius: LII leidykla, 2012. – 358 p. – (*V. P.*) 304
- Santrumpos 307
- Apie autorius 309
- Autoriams 311
- Guide for Authors 315

P R A T A R M Ė

Istorijos šaltinių tyrimų redakcinė kolegija ir leidėjai mokslo visuomenei ir Lietuvos istorijos mylėtojams įteikia jau penktąjį leidinio tomą. Mums yra svarbu ir džiugu, kad Lietuvos mokslininkų istorikų ir jų kolegų lituanistų užsienyje vykdomų tyrimų mastai ir galimybės leidžia formuoti tokios specifinės tematikos, kaip šaltinotyra, mokslinius rinkinius. Konkrečios finansinės paramos šiam tomui išleisti, kaip ir, beje, visiems nuo antrojo imtinai, sulaukiame iš „Lietuvos mokslo tarybos“.

Šiame tome skelbiami darbai aprėpia kelis aiškius istorijos šaltinių tyrimų aspektus. Pirmiausia pabrėžtina, kad į mokslą įvedami nauji arba žinomi, bet mažiau tirti šaltiniai: Dariaus ir Girėno žūties tyrimo byla Jungtinėse Amerikos Valstijose (Gražina Sviderskytė) ir Vilniaus katedros kapitulos pajamos XVI–XVIII a. pajamų ir išlaidų registrų duomenimis (Martynas Jakulis). Spausdinami du darbai istorinės geografijos ir jos šaltinių tema (Tomas Čelkis ir Laimontas Karalius). Vienas iš darbų, L. Karaliaus, be kita ko, yra svarbus šaltinis ūkio istorijai, o kartu su M. Jakulio tyrimu šią temą penktajame *Istorijos šaltinių tyrimų* tome padaro pastebimą. Jau, galima sakyti, tradicinę temą – dokumentų ir „rengėjų“ tyrimai – pristato bent keli straipsniai: Mindaugo Klovo apie privataus dokumento juridinę galią, Dariaus Antanavičiaus apie teismų sprendimų vykdymo specifiką Kauno magdeburginiame teisme, Ingos Ilarienės apie viešuosius Vilniaus notarų. Drauge kone visi jie yra lygiai svarbūs ir teisės istorijos šaltiniams pažinti – šiai draugei priklauso tyrimas apie svetimšalių, pirmiausia lenkų, teisinę padėtį Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje (Jonas Drungilas). Be to, privalome atkreipti Skaitytojo dėmesį į preciziškai istorijos šaltinius panaudojantį tekstą. Pasitelkus į pagalbą patikimus, mažiau žinomus istorijos šaltinius, tarp jų ir hebrajiškos kilmės, patikslinama žydų išvarymo iš Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės 1495 m. data ir galimos priežastys, atskleidžiami tuo suinteresuoti asmenys (Arvydo Maciulevičiaus straipsnis).

Penktajame *Istorijos šaltinių tyrimų* tome skelbiamos dvi reikšmingos Lietuvos istorijos šaltinių publikacijos (Oleg Lickevič, L. Karalius), o diskusijų rubrikoje ginčijamasi dėl šaltinių publikavimo taisyklių, svarstoma, ar egzistuoja idealiausias šaltinio teksto perrašos ir jo skelbimo variantas (Elmantas Meilus, Ramunė Šmielskytė-Stukienė).

Pastebimas šio leidinio bruožas – santykinė doktorantų darbų gausa: penki iš dvylikos autorių. Temų įvairovė, mokslinis ir visuomeninis darbų aktualumas (žydų padėtis Lietuvoje, Bažnyčios išdas, Dariaus ir Girėno žūties istorijos peripetijos), gautų išvadų naujumas ir patikimumas – visa tai neabejotinai praturtina penktąjį *Istorijos šaltinių tyrimų* tomą ir daro jį patikimu moksliniu leidiniu.

Redakcinė kolegija nuoširdžiai dėkoja penktojo tomo autoriams už bendradarbiavimą ir kviečia juos ir kitus neabejingus šaltinotyros problemoms mūsų ir užsienio tyrėjus ateityje aktyviai rašyti į leidinį. Mokslinių tekstų parengimo ir pateikimo principai nurodyti tomo pabaigoje.

Artūras Dubonis